

TRIBUNA

Mapiranje mesta 1: Kaj je mesto?

*Lublana ma pet občin
največja je Šiška
pol je Center
pol so Moste.*

- a) materialni aspekt urbanega, dizajn, meje, funkcija, prostor, soseske, mobilnost od točke A do točke B, praznine vmes, tokovi in anonimnost;
- b) diciplinirajoče okolje – kje lahko hodiš, katere poti so dovoljene, kje lahko piješ, kje lahko uriniraš, kje se ti lahko strga, kje si lahko nag, kje lahko govoriš svoje mnenje, kje lahko prosiš za denar, kje se lahko umiješ, kje si lahko v trenirki, kam lahko vstopiš, kje te (ne)prijazno zavrnejo, kam spadaš, kam ne?;
- c) organizem, ki se razvija z vse večjo hitrostjo – drugače od zdravega biološkega organizma, ki se z velikostjo upočasni – deli svoje celice kot rak, hrani svoje appetite z novimi venami krvi in nenazadnje neobvladovano propade ali zaživi novo hibridno, nekontrolirano življenje? *Lublana je bulana!?*

Mapiranje 3: Heterotopije

*Lublana ma živalski vrt
Lublana ma učas cirkus
živalski vrt je zmeri
če ni cirkusa je dolgcajt.*

Lublana je bulana!

Vprašanje »Kakšno mesto si (lahko) želimo?« ni ločljivo od tega, kakšni ljudje želimo biti, kakšne družbene odnose želimo graditi, kakšne odnose z naravo cenimo, po kakšnem življenjskem stilu hrepenimo in kakšne estetske vrednote gojimo. Tribuna Ljubljana tako na eni strani raziskuje samo pojavnost krize v mestu, na drugi pa skozi prizmo osredotočanja na mestna obrobja – družbene margine – išče alternativne urbane prakse spopadanja s krizo v Ljubljani, ki so navadno spregledane. Pri tem margine ne vključujejo zgolj klasične definicije socialne deprivacije in izključenosti, temveč tudi konceptualne izostalosti, kar pomeni, da se avtorji prispevkov lotijo interdisciplinarno – med urbanizmom, socialno geografijo, politično ekonomijo, ekologijo, sociologijo umetnosti in filozofijo – z namenom, da osvetlijo manj opazne vidike mesta. Centralni koncept študije so razmerja moči, ki se tvorijo v prostoru, in kako jih je moč zaobiti.

Mapiranje mesta 2: Mesto za koga?

*Na Viču so še kmetje
v Mostah so delavci
kmetje delajo na polju
delavci v tovarnah.*

- a) vsakdo naj bi imel pravico do mesta, vsakdo naj bi imel pravico mesto napolniti z lastnimi pomeni, zavzeti javni prostor, napolniti mesto z dogodkom, z igro in uporom, mesto doživeti nemediirano, skozi svoje telo ... ampak ali ima vsakdo tudi možnost zares vzeti si to pravico? V mestu so na delu neenaki odnosi moči, ki se že zdavnaj ne rišejo več zgolj na horizontih tovarne in polja, temveč v kompleksnem, večplastnem razmerju med kapitalom, kulturnimi industrijami, urbanizmom in obrobji: brezdomcev, skvoterjev, beguncev, priseljencev,

žensk, seksualnih manjšin, zasvojencev, revnih ... dislociranih v zapuščenih stavbah, večnih gradbiščih, ogroženih umetniških projektih, azilih, temnih ulicah, zavetiščih, najemniških stanovanjih brez gretja ... Kje so obrobja danes in kaj nas lahko naučijo? Kje bodo jutri, ko zrastejo na mestu Metelkove, Roga in Tobačne luksuzna stanovanja za *nouveaux riches*? Je to mesto, ki si ga želimo?;

- b) ničesar ne izkusimo samo po sebi, ampak v relaciji, ni dveh ljudi, ki bi občutila mesto enako. Pomeni, ki jih pripisujemo prostorom, so povezani z spolom, razredom, lastništvom, hierarhijo čutov – kaj zgodi, če sprevrnemo superiorno pozicijo vizualnega, voajerizma, ki ga mesto ponuja, za dotik, zvoke, vonj, okus ...

4

ISLAMSKI VERSKI IN KULTURNI CENTER

Andreja Vezovnik & Robert Bobnič

16

fotografija *Jon Žagar*

9

fotografija *Babi*

12

fotografija *Klemen Ilovar*

15

S POTI

Ana Bogataj

8

MAPIRANJE (MAPIRANJA) UMETNIŠKEGA MAPIRANJA

Kaja Kraner

10

BOJEVNICE V MESTU

Asja Hrvatin

13

POLITIČNO DELOVANJE VRTIČKARJEV

Armando Garcia Teixeira

3

infografika *Sara Vrbinc*

14

fotografija *Nemanja Knežević*

7

ilustracija *Adrijan Praznik*

1

fotografija *Klemen Ilovar*

10

POTENCIAL NEVIDNEGA PROSTORA

Tina Krušec, Emir Kovačević

11

SE BO ŽE SPEDENALO ...

Sebastijan Lamut

Legenda

Zdi se, da ima geografska karta 2 ravni: prostorsko-reprezentativno in jezikovno raven. Prva reprezentira nek prostor ter njegove elemente in zanjo velja, da so razmerja med njenimi elementi enaka razmerjem med elementi reprezentirane prostora. Jezikovna raven pa je vpis jezika v karto, torej poimenovanje njenih elementov in s tem vnos nekih ideoloških, zgodovinskih in drugih vrednosti/vrednot oz. pomenov vanjo. Vendar ti dve ravni nista resnično ločeni. Vrednosti/vrednote ne vstopijo v karto šele z jezikom, ampak so na delu že pri prostorski reprezentaciji: kaj je reprezentirano in kaj ne? Na kakšen način je reprezentirano tisto, kar je? Običajna karta tako deluje kot nekakšna jezikovno-prostorska homogenizacija pomenov, skozi katero je reprezentirani prostor dozveden enoten, jasan in znan. Vendar ni noben prostor zares takšen. Da bi to pokazali na primeru Ljubljane, smo si za izhodišče vzeli karto mesta, s katere smo izbrali njeno uradno jezikovno raven (imena ulic, prostоров itd.) ter vnesli novo. Različni ljudje so na karti označili kraje in prostore, ki imajo zanje (in še vsaj nekaj drugih ljudi) nek pomen, do katerega se tisti, ki ga poznajo, dokopljejo s pomočjo jezikovnega ključa ob oznaki. Za tiste, ki tega pomena ne poznajo, ta še naprej ostaja neznan. Prostori in njihovi pomeni nastajajo skozi njihove specifične rabe, ki so lahko omejene na zelo majhno ali zelo specifično definirano skupino uporabnikov. Ta nova jezikovna raven, za razliko od uradnih označb, mesto pomensko (in s tem tudi prostorsko) razdrobi, slednje ni več enotno in ni več vsem razvidno (čep ravni v resnici tudi prej ni bilo tako). Pri tem sta se pojavila dva problema. Najprej je postalo jasno, da je pomembna funkcija mnogih pomenskih prostorov njihova skritost, največkrat bodisi zaradi takšne želje njihovih uporabnikov, ali pa zaradi ilegalnih dejavnosti povezanih z njimi. Prostorov, ki so bili eksplicitno označeni kot takšni, v končni fazi nismo mapirali, saj namen naše karte ni pomoč represivnim organom ali škoda uporabnikom drugega. Drug problem pa je dejstvo, da je krog ljudi, zbranih okoli Tribune, mapiral predvsem center mesta, čeprav so prostori-pomeni verjetno bolj ali manj enakomerno razpršeni po celotnem mestu. Zato je karta objavljena tudi na Tribuneini spletni strani, kamor lahko vpišete še druge pomene-prostore.

3je na reki Buni

POLITIČNO DELOVANJE VRTIČKARJEV

Apropriacija privatnih ali mestnih prostorov je praksa, ki je prisotna vsepovsod po svetu kot rastoča globalna kultura. V Ljubljani te prostore predstavljajo Metelkova, Socialni center Rog, sam pa bi se rad osredotočil na še en pomemben urbanistični eksperiment: urbano vrtnarjenje, ki se odvija med Kotnikovo ulico in Resljevo v Ljubljani in se imenuje Onkraj gradbišča.

Namen vrtičkarstva na tem območju je preverjanje in predstavljanje potencialov mestnih degradiranih območij ter **preseganje njihovega vrednotenja v smislu vrednosti** glede na lokacijo, njegov namen pa je tudi uporabiti prostor v namene, ki jih obstoječa skupnost želi in pogreša. Projekt je idejno zasnovan v zavodu Bunker, kjer Onkraj gradbišča predstavlja le eno izmed številnih praks ozele nitve četrtne skupnosti Tabor in predvsem podporo urbanim socialnim prostorom, ki niso določeni od zgoraj navzdol, temveč zasnovani in oblikovani ter spreminjajoči se glede na potrebe stanovalcev oziroma skupnosti. Gre za projekt, kjer se preizprauje koncept participacije, ne le v smislu delovanja soseske, temveč tudi vključenosti v odločevalske procese in v kritično premišljanje arhitekture, ki je osredotočena na tržno vrednost objekta.

Onkraj gradbišča je primer samoorganiziranega urejanja mestnega prostora. Skupnost temelji na treh pravilih – vsak si izdela svojo gredico, kemična sredstva pri vrtnarjenju niso dovoljena, vsak skrbi tudi za skupne prostore. Skupnost je zasnovana na temelju diverzitete, ne gre za homogeno enoto. Utemeljena je na obliki odnosov, pri katerih ne gre za »biti v« (identitetno pripadanje), saj ne želijo zaprtih, izključujočih odnosov, temveč želi projekt Onkraj gradbišča povezati, poskrbeti za občutek »biti z«, torej za sprejemanje, fluidnost in skupnost v različnosti. Onkraj gradbišča prevzema delovanje vrtičkarstva kot (nekdaj) uveljavljeno družbeno prakso, katere razvoj se je na Slovenskem začel po 2. svetovni vojni, medtem ko je svoj razcvet doživela v 80-ih letih prejšnjega stoletja. Žal pa je na prelomu tisočletja mestna občina začela s pregonom vrtičkarstva z namenom prodaje območij za nadaljnjo stanovanjsko gradnjo ali urbanistične posege v prostor, kjer se pojavi vprašanje koncepta lepega – je lepo le tisto, kar je urejeno do potankosti, ali je lepo tudi nekaj samovoljnega, neukrotljivega, nekategoriziranega?

Integracija v družbo se ne odvija več skozi višje družbene, kulturne, verske, politične ali ideološke instance avtoritete in oblasti, integracija nastopa lateralno, reakcijsko, participatorno – vsaka oblika življenja se mora ukloniti spremembam, prilagoditi gibanju »okolja« in tudi sama postati gibanje, »plastična snov«. Rancière (2005) pravi, da je svetovni nazor priučen, torej ga dobimo v procesu socializacije. Tako urbano okolje sprejemamo takšno, kot je, in se o prepuščenosti delovanja znotraj njega le redko sprašujemo, a vendar bi nas ravno namembnost prostora kot biopolitična praksa morala še posebej zanimati. Podobno Bourdieujev koncept habitusa predstavlja sistem shem, ki je pridobljen, torej smo v njega socializirani, in kot tak omogoča proizvajanje »vseh misli in vseh dejanj, vpisanih v meje, lastne določenim okoliščinam tega proizvajanja« (Bourdieu 2002). Habitus je proizvod strukture, s pomočjo katerega struktura upravlja prakso, a ne le v obliki mehanskega determinizma, temveč bolj v smislu biopolitične moči, deluje namreč znotraj omejitev in meja. »To neskončno, vendar strogo omejeno sposobnost generiranja – habitus – je težko misliti samo tako dolgo, dokler ostajamo zaprti v navadnih alternativah (ki jih namerava koncept habitusa preseči) determinizma in svobode, pogojenosti in ustvarjalnosti, zavesti in nezavednega ali posameznika in družbe« (Bour-

dieu 2002). Meje, ki določajo naše delovanje in se med sprehodom po mestu nezavedno vpisujejo v naše delovanje ter nam določajo identiteto, so tiste, katerih obstoj preizprašuje vrtičkarska skupnost Onkraj gradbišča.

Dovoljenja, kje in kdaj se lahko gibamo (»ne hodi po travi«, uradne ure, »dovoljeno le za zaposlene« ...), ter namembnosti prostorov so vedno preddoločeni in prihajajo od zgoraj navzol, gre torej za prostore z vpisanimi obstoječimi identitetami. Onkraj gradbišča ponuja preseganje omejenosti prostora in njegovih konvencionalnih »izrab«, gre za reappropriacijo prostora, časa in namembnosti. Onkraj gradbišča je tako eden izmed inovativnih načinov odpiranja novih avtonomnih prostorov in posledično ustvarjanja novih načinov mišljenja in delovanja, torej ustvarjanja novega habitusa. Kot podobne alternative tudi Onkraj gradbišča tiho ustvarja mrežo potencialnosti namesto sprejemanja konformizma in apatije dejanskosti. Onkraj gradbišča ponuja uporabo prostora, ki ni vnaprej preddoločena in ki za uporabo ne potrebuje (kapitalskega) *inputa*, saj služi kot izletna točka, kot prostor za piknik, druženje, bralne večere, srečanja itn. – je vse in še več.

Začasne avtonomne cone (ZAC) so osvobojena območja »prostora, časa in domišljije«, kjer vsakdo lahko deluje za, torej njegovo delovanje ni omejeno le na antagonistično ujetost v prostoru nasprotovanja – proti. Tako ZAC ponujajo nove načine raziskovanja in eksperimentiranja s skupnostnim povezovanjem. ZAC je izbruh proste kulture, brez omejitev in pravil, kjer lahko življenje izkoristimo v maksimalni intenziteti. ZAC so torej prostori, kjer se naše želje lahko manifestirajo in tako vsi postanemo oblikovalci v umetnosti vsakodnevnega življenja. Naslavljajo vprašanje, ki presega enakost: gre za vprašanje širjenja svobode. Predstavljajo kritiko vzpostavljene zasebne lastnine in namesto apatije ponujajo ponovno oživljanje družbenih vezi in so uspešen primer alternative v boju proti gentrifikaciji.

Na ta način vzpostavljamo nova razmerja med skupnostnim prostorom (Onkraj gradbišča) in javnim prostorom. Obstoječo neprepustno ograjo smo zamenjali s prepustno ograjo, ki dopušča pogledu, da gre skozi. S tem se je meja med dvema prostoroma spremenila v prostor izmenjave in ločevanje ter izključevanje v medprostor dialoga. Obenem smo del prostora, ki je z obstoječo gradbeno ograjo odmerjen onkraj gradbišču, odprli za javno rabo tako, da smo del ograje, ki ograjuje skupnostni vrt, pomaknili proti notranjosti. S tem smo sprostili žepni parkec, novo zeleno javno površino, po kateri so prebivalci Tabora ob več priložnostih že izrazili potrebo. Skupnostno urbano vrtičkanje predstavlja tudi jasno alternativo prehrambeni industriji, ki je prenasičena z GMO-ji in korporacijami, ki sledijo Montesantovem vzoru neetičnega delovanja.

Konec koncev ne gre za odpovedovanje moči, ampak raje za možnost drugačne oblike moči. Gre za radikalno intervencijo v načinu produkcije. Kot primer radikalne spremembe v načinu produkcije je nekoč veljala tudi socialna država. A gre za to, da socialna država predstavlja nemoč, medtem ko lastno delovanje predstavlja možnost, osvobajajoč moment. Gre za vpisovanje lastnih idej v prostor, za preizpraševanje kategorij, kakor je bilo na primer vprašanje oblikovanja prostora zasnovano kot umetniški projekt, s katerim je merilo za oblikovanje prostora postala koza in njeno prosto sprehajanje po gradbišču, kar predstavlja alternativo »znanstvenemu« urbanizmu. Prostor postane uporabna vrednost, ne da je ujet v lastniške odnose. Gre za širjenje formacije identitete in politične subjektivnosti na pozabljena ali zanemarjena področja, torej

za zapolnjevanje vrzeli, ki jih ustvarja (ne)sposobna roka državnega nadzora.

Tako z razumevanjem habitusa in začasnih avtonomnih con projekt Onkraj gradbišča privedemo do preseganja dihotomije teh dveh konceptov razumevanja okolja in s tem Onkraj gradbišča postane prostor nove politične subjektivitete.

Habitus nas tako omejuje v možnosti mišljenja, a obenem ponuja nastavke za preseganje, v kolikor delujemo na njegovih robovih, na njegovih mejah. Kot krožnost radikalne akcije v urbanih območjih, med imperialnim ekonomskim liberalizmom, dialektiko ali anarhizmom, takšna praksa predstavlja nove kategorije misli in nas spodbuja k ustvarjanju primernih političnih in družbenih slovarjev, ki bi nam pomagali razumeti takšne fenomene.

Onkraj gradbišča predstavlja nove prakse delovanja, ki uporabljajo *bottom-up* pristop in aktivno naslavljajo vsakodnevne potrebe okoliških stanovalcev in ostalih članov družbe, torej ustvarjajo nove subjektivitete in s tem tudi nove možnosti političnega delovanja, saj je pojav subjektivitete tisti, ki spremeni razmerje sil v politični konstelaciji, medtem ko policija skrbi za ohranjanje in spoštovanje prevzetih identitet. Gre za preseganje obstoječih odnosov dominacije, saj projekt temelji na začetni ideji »as if ...«, ki ponuja skupno začetno točko »odhoda«. Torej ne gre za nenehno približevanje oziroma napredek, ki vodi do zelenega cilja, temveč je reappropriacija gradbene jame njihova točka »as if ...«, ki delujoče posameznike postavi v enako točko odhoda in s tem ni potrebno nenehno odpovedovanje dejanskim željam za dosego višjega cilja, saj je bil ta že dosežen z uresničitvijo ideje po vrtičku, tako da vse nadaljne delovanje ponuja nove prakse in načine povezovanja, gre torej za *bottom-up* gradnjo subjektivitet, kjer različnost pomeni le širjenje prostora delovanja. »As if ...« je namreč točka odhoda, kjer demokracija pomeni, da imajo vse družbene skupine in entitete možnost avtonomnega medsebojnega delovanja; da se identitete ne oblikujejo na podlagi izključevanja in da le drugačnost ponuja neomejene možnosti raziskovanja skupnostnega delovanja in tvorjenja odnosov.

Gverilsko vrtnarjenje odpira prostore. Predstavlja urbano-ekološko intervencijo, katere cilj je transformacija javnih prostorov in **integracija** skupnosti, obenem pa je tudi politična izjava, ki nakazuje možnosti za družbene spremembe in vsebuje ustvarjanje in artikulacijo novih oblik politične subjektivnosti. Kot bi rekel Negri, gre za ponovno zavzetje javnega v imenu skupnega. Onkraj gradbišča je prostor, kjer se globalni dizajni srečajo z lokalnimi zgodovinami in tako ustvarijo obliko subalternega znanja, ki prispeva k širjenju nabora dobrih praks, ki radikalno vplivajo na družbo. Namesto da bi poskušali uloviti obstoječi red, se raje obrnimo k ustvarjanju novega. Mišljenje dekolonizacije časa in prostora se je pojavilo in uveljavilo v ne-evropskem svetu, a je v primeru evropske alternative bolj primerno govoriti o reappropriaciji. Reappropriacija kot ponovni zapis, drugačen zapis novih pomenov v bodočnost skupnosti, zapis, ki temelji na solidarnosti, pripadnosti in soobstoju. Reappropriacija tako predstavlja polje subalternih znanj in oblikovanje novih političnih energij. ∞

preseganje njihove vrednotnosti v smislu vrednosti

Eminem:
Ali misliš preseganje njihovega vrednotenja v smislu tržne vrednosti zemljišča itd.?

Boštjan:
To sem hotel povedati, ja.

integracija

Boštjan:
Habitus – kako okolje upliva na delovanje človeka.

Literatura:

Ranciere, Jacques. 2005. Nevedni učitelj – pet lekcij o intelektualni emancipaciji. Ljubljana: Zavod EN-KNAP.
Bourdieu, Pierre. 2002. Praktični čut. Ljubljana: Studia Humanitatis.

